

มรุส สิริประภาพรณ 2550: กระบวนการปรับเปลี่ยนการทำนาสู่เกษตรกรรมยั่งยืนของชาวนา  
ตำบลท่างาม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การใช้ที่ดินและ  
การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน) สาขาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ  
อย่างยั่งยืน โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก:  
อาจารย์ทิพย์ สัจจันทร์, Dr.ing. 170 หน้า

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) พัฒนาการ  
ของระบบการเกษตรและข้อมูลพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจสังคมของเกษตรกร 2) สร้างกระบวนการที่จะนำไปสู่การ  
ปรับเปลี่ยนการทำนาสู่ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน 3) นำเสนอแนวทางกระบวนการปรับเปลี่ยนการทำนาต่อผู้มีส่วน  
ร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะในท้องถิ่น การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง  
การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกต และการรวบรวมจากเอกสาร

ผลการวิจัยมีดังนี้ พัฒนาการของระบบการเกษตรสามารถแบ่งยุคการทำนาออกเป็น 3 ช่วงเวลา คือ  
ช่วงที่ 1 พ.ศ. 2467–2514 ทำนาค้าและนาหว่านสำรว ใช้แรงงานคนและสัตว์ สิ่งแวดล้อมอุดมสมบูรณ์ อยู่ดีกินดี  
ไม่ต้องซื้อปัจจัยการผลิต ช่วงที่ 2 พ.ศ. 2515–2543 เริ่มทำนาปีหว่านน้ำตม ใช้แรงงานคน และเครื่องจักรขนาดเล็ก  
สภาพแวดล้อมเริ่มเสื่อมโทรม รายจ่ายครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น และ ช่วงที่ 3 พ.ศ. 2544–2549 ทำนาปรังและนาปี  
ใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่ สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ชาวนาพึ่งตนเองได้น้อยลง จากผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้  
พบว่า ชาวนาที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 21 ราย สามารถจัดกลุ่มชาวนาออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้ กลุ่มที่ 1 กลุ่มสนใจ  
เป็นกลุ่มที่มีความสนใจในประเด็นการเรียนรู้ที่จัดขึ้นแต่ยังไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการพึ่งตนเอง กลุ่มที่ 2  
กลุ่มพัฒนา เป็นกลุ่มที่สามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ไปทดลองปฏิบัติแต่ยังไม่มีการนำไปใช้ในแปลงนา  
อย่างชัดเจน สามารถผลิตผักที่ปลอดภัยบริโภคในครัวเรือนได้ ส่วนกลุ่มที่ 3 กลุ่มก้าวหน้า เป็นกลุ่มที่มีการ  
เปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนคือ สามารถผลิตข้าวและผักที่ปลอดภัยบริโภคในครัวเรือนโดยการประยุกต์ใช้สาร  
ไล่แมลงและปุ๋ยชีวภาพในนาข้าว ในส่วนของกระบวนการเชื่อมโยงเข้าสู่นโยบายสาธารณะ จัดทำโดยสร้าง  
การมีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นปัญหาและจัดกระบวนการเรียนรู้ด้านเกษตรกรรมยั่งยืนในชุมชน เพื่อทำ  
ความเข้าใจแนวคิดและการปฏิบัติ โดยอาศัยการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

จากข้อค้นพบในการวิจัย พบว่า การปรับเปลี่ยนการทำนาต้องใช้เวลาในการเรียนรู้และสร้างสม  
ประสบการณ์จากการทดลองเพื่อให้เกิดความมั่นใจและมีความเชื่อมั่นในแนวทางการปฏิบัติ ในส่วนของผู้วิจัย  
ต้องมีความรู้เพิ่มเติมพร้อมทั้งมีการพัฒนาการเรียนรู้ ควบคู่ไปกับการสร้างประสบการณ์ทาง  
การเกษตรตลอดเวลา